

Η Ανάδυση της γνωστικής εργατικής τάξης στον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό.

Άρθρο παρέμβασης του Θοδωρή Σάρας στην ευρωπαϊκή συζήτηση στα πλαίσια του [kafca](#)

Περίληψη

Στο κείμενο αυτό γίνεται προσπάθεια να περιγράψω τις διαδικασίες εκείνες στο επίπεδο της διαβίου εκπαίδευσης αλλά και των καθημερινών αγώνων του πλήθους των εργαζόμενων, οι οποίες ίσως οδηγούν στην κατασκευή ενός νέου στρώματος γνωστικής εργασίας, που δυναμικά και όχι ενεργά αναδύεται ως αυτοοργανωμένη τάξη (order) που υπερβαίνει τις κυρίαρχες μηχανές κράτους και καπιταλισμού.

(κογκνιταριάτο, διαβίου εκπαίδευση, σημειοκαπιταλισμός, αυτοοργανωμένη τάξη, αυτονομία)

Εκπαιδευτική απορρύθμιση και υποκειμενοποίηση. Η κατασκευή του πλήθους των γνωστικών εργαζομένων.

Από την εποχή της συνθήκης της Μπολώνια έχει διακηρυχτεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η δημιουργία ενός συστήματος δια βίου εκπαίδευσης τριών επιπέδων, με ξεκάθαρο στόχο την αύξηση του ποσοστού των εργαζόμενων στους γνωστικούς τομείς της παραγωγής, στο 40% της συνολικής εργασίας, στα άτομα ηλικίας 30-34 ετών που έχουν τίτλο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έως το 2020.

Στα πλαίσια της υλοποίησης των συμφωνιών της ΕΕ για την προσαρμογή των δομών της εκπαίδευσης στη διαδικασία της παγκόσμιας ελαστικής συσσώρευσης του σημειοκαπιταλισμού, στην ελληνική επικράτεια, μέσα στην οικονομική κρίση, την τρομοκρατία, το φόβο, που όπως είναι φυσικό δημιουργούν πανικό στα κυβερνοσώματα των διακυβερνητικών μηχανισμών κράτους και κεφαλαίου, ο διοικητικός μηχανισμός της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ προχώρησε στην απορρύθμιση της προηγούμενης κοινωνικής κατάστασης του κορπορατιστικού κοινωνικού κράτους, στον τομέα της εκπαίδευσης.¹ Όσα προσπαθούσαν να διαλύσουν εδώ και είκοσι χρόνια σοσιαλδημοκράτες και φιλελεύθεροι, το κατάφερε το ΠΑΣΟΚ μέσα σε ένα χρόνο.

Η προσαρμογή στην νέα τάξη πραγμάτων γίνεται σε τέσσερις άξονες:

1. τη μείωση της παρέμβασης του κράτους μέσω της μείωσης των δαπανών για την εκπαίδευση,
2. την αλλαγή του πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας όλων των επιπέδων της εκπαίδευσης με κύριο στόχο την προσαρμογή στις νέες συνθήκες της δια βίου μάθησης, ή καλύτερα στη μετατροπή του εργοστασίου σχολείου σε ένα δίκτυο παροχής καταρτίσεων, με στόχο την αναπαραγωγή της γνωστικής εργασίας. Τα επιμέρους βασικά χαρακτηριστικά αυτών των αλλαγών είναι η αλλαγή των προγραμμάτων σπουδών, η αποδέσμευση των εκπαιδευτικών μονάδων παροχής δια βίου μάθησης από το κράτος και η σύνδεση τους με το διοικητικό

¹ α. Ο Franco Bifo ορίζει τον σημειοκαπιταλισμό ως το στάδιο εκείνο στο οποίο “οι πληροφοριακές τεχνολογίες καταστούν δυνατή την πλήρη ενσωμάτωση της γλωσσικής εργασίας με την αξιοποίηση του κεφαλαίου. Η ενσωμάτωση της γλώσσας στη διαδικασία αξιοποίησης προφανώς εμπεριέχει σημαντικές συνέπειες τόσο στον οικονομικό πεδίο όσο και στο γλωσσικό. Στην πραγματικότητα είναι δυνατό να υπολογιστεί ο εργάσιμος χρόνος που είναι απαραίτητος να διεξαχθεί μια μηχανική λειτουργία, αλλά δεν είναι δυνατόν να υπολογιστεί ο μέσος χρόνος εργασίας που είναι κοινωνικά απαραίτητος για την επεξεργασία σημείων και τη δημιουργία νέων μορφών με ακριβή τρόπο. Επομένως η γλωσσική εργασία είναι δύσκολα να αναχθεί στο μαρξικό νόμο της αξίας, και κατά συνέπεια η οικονομία ενσωματώνει νέους παράγοντες αστάθειας και απροσδιοριστίας μόλις η αξιοποίηση γίνεται εξαρτώμενη της γλώσσας. Η γλώσσα με τη σειρά της ενσωματώνει τους οικονομικούς κανόνες του ανταγωνισμού, της έλλειψης, και της υπερπαραγωγής. Έτσι είναι που δημιουργείται μια υπερβολή σημείων (προσφορά) η οποία δεν μπορεί να καταναλωθεί και επεξεργασθεί στο χρόνο της κοινωνικής προσοχής (ζήτηση). Οι συνέπειες της σημειωτικής υπερπαραγωγής δεν είναι μόνο οικονομικές, αλλά και ψυχικές, αφού η γλώσσα δρα άμεσα στην ψυχοσφαίρα.” Franco “Bifo” Beardi (2009) Precarious Rhapsody Semiocapitalism and the pathologies of the post-alpha generation, Minor Compositions London 2009

β. τα κυβερνοσώματα ή cyberbodies μπορούμε να το αντικείμενο των νέων μοντέλων πληροφοριακής διακυβέρνησης και υποκειμενοποίησης των δικτύων της παγκοσμιοποίησης. Τα σώματα αυτά αναδύονται μέσω της κυβερνητικής σύζευξης σώματος και μηχανής, ή προχωρώντας λίγο παραπέρα από την αναγωγή των συστημικών λειτουργιών σε πληροφοριακά σημεία.

μηχανισμό διακυβέρνησης του δήμου, η μετατροπή των κρατικών πανεπιστημίων σε δίκτυα παραγωγής έρευνας, και αναπαραγωγής των σχέσεων επισφάλειας και πειθαρχίας των γνωστικών εργαζόμενων, και των επιμέρους μηχανισμών της παγκόσμιας μηχανής του σημειοκαπιταλισμού.

3. Την αλλαγή των σχέσεων εργασίας σε σχολεία και πανεπιστήμια, με γενίκευση των ελαστικών σχέσεων εργασίας, και της επισφάλειας δασκάλων, καθηγητών και διοικητικού προσωπικού.
4. Τη διαμόρφωση ενός νέου πλαισίου λειτουργίας και οργάνωσης της εκπαίδευσης, προσαρμοσμένου στις εκάστοτε ανάγκες του δόγματος της Just in time παραγωγής και αναπαραγωγής της καθημερινής ζωής των πρεκάρων.

Στο επίπεδο των δαπανών για την εκπαίδευση, στα πλαίσια των νεοφιλελεύθερων επιταγών ΔΝΤ, και ΕΕ οι πολιτικές της απορρύθμισης μείωσαν τις δημόσιες δαπάνες για την παιδεία στο 2,23%. Ενώ το 2010 προβλεπόταν αρχικά οι δαπάνες να φτάσουν τα 7,8 δισ ευρώ, τελικά με το Μνημόνιο και το Πρόγραμμα Σταθερότητας μειώθηκαν στα 6,478 δισ. Ευρώ, σύμφωνα πάντα με τις εκτιμήσεις του ίδιου του προϋπολογισμού. Για το 2011 οι δαπάνες θα ανέλθουν στα 6,283 δισ. ευρώ, δηλαδή μείωση κατά 1,5 δισ ευρώ ευρώ, ή 20% σε απόλυτες τιμές. Στα πλαίσια της λιτότητας αυτής πόρων έκλεισαν 1000 σχολικές μονάδες, ενώ υπολογίζεται ότι τα επόμενα χρόνια θα κλείσουν περισσότερες από 2000. Στο τέλος της σχολικής χρονιάς υπολογίζονται ότι θα καταργηθούν 10000 οργανικές θέσεις καθηγητών.

Η μείωση των προσλήψεων και η εξαναγκασμός μεγάλου αριθμού εκπαιδευτικών στη σύνταξη και την εφεδρεία θα οδηγήσει σε μία μείωση τους κατά 25%. Η μείωση της δημόσιας χρηματοδότησης των σχολείων και η παράλληλη μεταφορά των λειτουργιών τους στους κατά τόπους μηχανισμούς διακυβέρνησης των δήμων, αναγκάζουν τα σχολεία να μετατραπούν σε επιχειρηματικά δίκτυα, που θα αναζητούν επενδύσεις στο ανταγωνιστικό περιβάλλον των αγορών. Οι σχολικές μονάδες μετατρέπονται σε επιχειρήσεις που θα αξιολογούνται στο τέλος κάθε χρονιάς ως προς την απόδοση τους, και την επίτευξη των στόχων που έχουν ορίσει στην αρχή της χρονιάς. Ένα πρόγραμμα δράσης και η τελική έκθεση αξιολόγησης, στο τέλος κάθε χρονιάς θα καταρτίζεται από τον διευθυντή, τους σχολικούς συμβούλους και τους καθηγητές του σχολείου. Έτσι θέτονται οι βάσεις για την δικτυακή επιχείρηση – σχολείο, μετατρέποντας τον μέχρι πρότινος γραφειοκρατικό εκπαιδευτικό μηχανισμό, σε ένα ελαστικό δίκτυο επιμέρους κάθετων εκπαιδευτικών δομών, όπου ο διευθυντής μαζί με το συμβούλιο του σχολείου θα αποφασίζουν το εκάστοτε business plan.

Στο επίπεδο των προγραμμάτων σπουδών παρουσιάζεται μία στροφή από την δασκαλοκεντρική μέθοδο μάθησης σε μία κατά επίφαση μαθητοκεντρική. Στην πραγματικότητα μέσω της γενίκευσης της χρήσης των μεθόδων πρότζεκτ, την μείωση των μαθημάτων των ανθρωπιστικών σπουδών, τη σταδιακή αύξηση της χρήσης Η/Υ οι μαθητές προσαρμόζονται στην εκπαίδευση ενός νέου υποκειμένου, που συνδέεται με τα πληροφοριακά δίκτυα, τη ρευστότητα της ζωής, και τις νέες μορφές διοίκησης όπως αυτή της ολικής ποιότητας. Η νέα αυτή υποκειμενοποίηση των μαθητών χαρακτηρίζεται από τη διαρκή αναζήτηση και απόκτηση σημείων καριέρας, στα πλαίσια της καπιταλιστικής σημειο-συσσώρευσης.

Ο καθηγητής στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μετατρέπεται σε ένα επιμέρους γρανάτζι, εξαναγκασμένο να ακολουθεί τις κυρίαρχες τάσεις των σημειακών ροών στην οικονομία, την πολιτική, την κοινωνιολογία, την ψυχολογία, προκειμένου να κριθεί ανταγωνιστικός στη δικτυακή οικονομία. Ένας μικρός team manager με τους υποταγμένους πρεκάρους μαθητές του. Το νέο μισθολόγιο στον κρατικό τομέα μειώνει τις αποδοχές των εργαζόμενων κατά 40% , καθορίζοντας το μισθό του νεοδιόριστου στα 660 περίπου ευρώ. Η γενίκευση των συμβάσεων αορίστου χρόνου και των ωρομισθίων στα σχολεία και τα πανεπιστήμια είναι αυξητική επιτρέποντας να μιλήσουμε για κυριαρχία της επισφάλειας.

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση τα πανεπιστήμια μετατρέπονται επίσης σε επιχειρήσεις οι οποίες δομούν την παροχή εκπαίδευσης σε τρία επίπεδα: μπάτσελορ, μάστερ, διδακτορικό, δημιουργώντας έναν εσωτερικό καταμερισμό της γνωστικής εργασίας σε τρία επίπεδα: α) το επίπεδο των δια βίου επισφαλών εργαζόμενων, β) το επίπεδο των ειδικευμένων σε κάποιους τομείς της

διαχείρισης των δικτύων της γνώσης, και φυσικά γ) το επίπεδο των διευθυντών στην οργάνωση της έρευνας, της καινοτομίας, και της διοίκησης.

Κάθε πανεπιστήμιο διοικείται πλέον από ένα Συμβούλιο στο οποίο συμμετέχουν τα ανώτερα μέλη του ακαδημαϊκού κατεστημένου, ένας φοιτητής-εκπρόσωπος, μέρος της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας των φοιτητικών οργανώσεων, και εξωτερικά μέλη, που προέρχονται από τον κόσμο των επιχειρήσεων, άλλων ιδρυμάτων κλπ. Ουσιαστικά και στα πανεπιστήμια διαμορφώνεται μία εσωτερική διαστρωμάτωση, υπεύθυνη για τη ροή της πληροφορίας και τη διαχείριση της με σκοπό την διαρκή προσαρμογή του κάθε ιδρύματος και των σπουδαστών στις ανάγκες του σημειοκαπιταλισμού. Νέα ήθη, νέα εργαλεία, νέα τεχνολογία, νέες ροές, νέα σημεία... διαρκής αναπαραγωγή των τριών μηχανών της σύγχρονης κυριαρχίας κεφάλαιου – κράτους – ΜΜΕ στα δίκτυα της παγκόσμιας επικοινωνίας.

Όπως στη δευτεροβάθμια έτσι και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση γενικεύεται ο θεσμός της ελαστικής απασχόλησης για το ακαδημαϊκό προσωπικό, με την υπογραφή ατομικών συμβάσεων ορισμένου χρόνου. Η δομή των προγραμμάτων σπουδών ακολουθεί το γενικότερο σύστημα πιστοποίησης 180 μονάδων, στον πρώτο τριετή κύκλο σπουδών του μπάτσελορ. Επίσης συστήνονται κύκλοι σύντομης κατάρτισης μέχρι δύο έτη σπουδών, για ανθρώπους στο χαμηλό επίπεδο κατάρτισης της επισφάλειας. Ο δεύτερος κύκλος σπουδών που ταυτίζεται με τα μαστερ έχουν τουλάχιστον 60 πιστωτικές μονάδες δηλαδή είναι διάρκειας ενός έτους. Τέλος ο τρίτος κύκλος σπουδών είναι το διδακτορικό.

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό του νέου πανεπιστημίου είναι η εντατικοποίηση των σπουδών μέσω της καθιέρωσης μία σειρά κανονισμών που απορρίπτουν εκείνους οι οποίοι αποτυγχάνουν στις εξετάσεις των μαθημάτων πάνω από τρεις φορές, και εκείνους που έχουν συμπληρώσει δύο χρόνια περισσότερο από το συνολικό τυπικό χρόνο αποφοίτησης από τη σχολή. Θεσπίζεται επίσης η εργασία φοιτητών με μερική απασχόληση μέχρι σαράντα ώρες το μήνα σε υπηρεσίες του ιδρύματος. Τα μέτρα αυτά αποσκοπούν φυσικά στην πειθαρχία και υποταγή των κογκνιτάρων στις νέες συνθήκες της σημειο-συσσώρευσης του καπιταλισμού, μέσω της ενσωμάτωσης τους από την αρχή της γνωστικής τους καριέρας στο δικτυακό πανεπιστήμιο-εργοστάσιο.

Το σύνολο της δια βίου πορείας των μαθητών σπουδαστών ελέγχεται από το Εθνικό πλαίσιο Προσόντων, με βάση το οποίο οι καταρτιζόμενοι μαθητές-σπουδαστές θα λαμβάνουν μονάδες πιστοποίησης των προσόντων, που απέκτησαν στις διάφορες βαθμίδες της διαβίου εκπαίδευσης. Η διαβίου μάθηση παρέχεται από οποιονδήποτε κοινωνικό, θρησκευτικό, πολιτιστικό φορέα, επαγγελματικές ενώσεις, επιμελητήρια, συνδικαλιστικές οργανώσεις, πανεπιστήμια κλπ έξω από τον πυρήνα των κρατικών δομών. Οι δομές αυτές πιστοποιούνται από ένα Εθνικό Κέντρο στο οποίο συμμετέχουν εκπρόσωποι υπουργείων, εκπρόσωπος της ΓΣΕΕ και των επιχειρηματιών.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι οι απορρυθμίσεις του εκπαιδευτικού συστήματος, η μετατροπή των εκπαιδευτικών μονάδων σε επιχειρηματικά δίκτυα οργάνωσης και ελέγχου της πληροφορίας οδηγεί στην ενσωμάτωση ολόκληρης της κοινωνίας στο παγκόσμιο χώρο του σημειοκαπιταλισμού. Τα σώματα, οι μηχανές, η άυλη εργασία μετατρέπονται σε ψηφία πληροφορίας και υπόκεινται στην κυβερνητική διαχείριση τους. Ουσιαστικά τα άτομα υποκειμενοποιούνται σε μία διαδικασία διαρκούς συλλογής σημείων καριέρας, διαρκούς προσαρμογής, αναπροσαρμογής διάταξης και αναδιάταξης στα παγκόσμια δίκτυα της εκμετάλλευσης

Πληθυσμιακά χαρακτηριστικά της γνωστικής εργασίας στην Ελλάδα.

Κατά τις εκτιμήσεις του ΙΝΕ της ΓΣΕΕ στα τέλη του 2011 το ποσοστό της ανεργίας θα ανέλθει στα επίπεδα του 17%-18% ενώ υπολογίζεται ότι οι πραγματικοί αριθμοί θα πλησιάζουν το επίπεδο του 22%-23%, δηλαδή 1εκ άνεργους περίπου. Ήδη στο 2008 γύρω στο 30% των ηλικιών 25-29 έχουν λάβει ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση, ποσοστό που βρίσκεται πολύ κοντά στο μέσο όρο της ΕΕ. Μέχρι το 2008 η συμμετοχή των νέων στην ανώτερη εκπαίδευση στα πλαίσια της ΕΕ αυξήθηκε κατά 20%, την ίδια περίοδο στην Ελλάδα το ποσοστό αύξησης ήταν 51%. Το μεγαλύτερο ποσοστό των τελειόφοιτων ανώτερης εκπαίδευσης βρίσκονται στις κοινωνικές και οικονομικές και

νομικές επιστήμες γεγονός που δείχνει τον οικονομίστικο-κρατικίστικο χαρακτήρα της νέας διακυβέρνησης των δικτύων. Το ίδιο ισχύει για την ελληνική επικράτεια, στην οποία υπάρχει μία μεγαλύτερη τάση για εκπαίδευση στον τομέα παροχής υπηρεσιών, όπου παρουσιάζεται σχεδόν διπλάσιο ποσοστό από αυτό της ΕΕ.

Τα στοιχεία αυτά δείχνουν πως ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός χαρακτηρίζεται από την ανάπτυξη του στρώματος των κογκνιτάρων εργαζομένων.

Κοινωνικοί αγώνες και γνωστικοί εργαζόμενοι

Οι αλλαγές στις διαδικασίες υποκειμενοποίησης μέσω της διαβίου εκπαίδευσης στο μοντέλο του γνωστικού εργαζόμενου, δεν πρέπει να μας οδηγήσουν σε έναν αντικειμενισμό ή σε έναν οικονομίστικο ή εκπαιδευτικό ντεντερμινισμό της ύπαρξης του κογκνιταριάτου, δηλαδή μίας τάξης (class), που αναδύεται στα πλαίσια του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας, της ταξινόμησης και του ελέγχου της.² Είναι απαραίτητο να δούμε με ποιούς τρόπους οι εργαζόμενοι στα δίκτυα του σημειο-καπιταλισμού, συνειδητοποιούν μέσω της δράσης τους αυτές τις αλλαγές, και εάν και σε ποιο βαθμό αναδύονται ως μία νέα τάξη (order), ένα νέο συλλογικό υποκείμενο, μέσω της αυτοοργάνωσης και αυτοθέσμησης τόσο των αρνήσεων όσο και των υπερβάσεων των κυρίαρχων δομών. Δεν θεωρώ ότι η άρνηση από μόνη της μπορεί να επιφέρει την υπέρβαση των σχέσεων εξουσίας, σε κράτος -κεφάλαιο και μμε. Αυτή μάλλον χτίζεται ως πολεμική μηχανή διαφυγής από τους θεσμούς αυτούς.

Είναι γνωστό ότι εδώ και τρία περίπου χρόνια η ελληνική επικράτεια – από το Δεκέμβρη του 2008 – συγκλονίζεται από μικρότερους και μεγαλύτερους αγώνες, με βασικά ποιοτικά χαρακτηριστικά: τη γενίκευση της πολιτικής ανυπακοής, την άρνηση των πληρωμών, την εμφάνιση των πρώτων μορφών αυτοοργάνωσης κυρίως γύρω από το κίνημα των πλατειών και της άμεσης δημοκρατίας, την αύξηση των συγκρούσεων και της μητροπολιτικής βίας, και των σαμποτάζ (σε κάθε απεργιακή κινητοποίηση, σε επιμέρους τοπικούς αγώνες όπως της Κερατέας κλπ). Αν και τα χαρακτηριστικά αυτά παρουσιάζονται σε διάφορες περιόδους στους εργατικούς, και κοινωνικούς αγώνες, μετά την πτώση της Χούντας το 74, η διάχυση τους αυξάνεται μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη του 08. Αυτό δεν έχει να κάνει τόσο με την παρέμβαση αναρχικών και αυτόνομων χώρων στο κοινωνικό επίπεδο, που μετά το 08 όπως είναι φυσικό ολοένα και μεγαλύτερη, αλλά με την αηδία του πλήθους σε κάθε δομή ιεραρχίας, πολιτικής εκπροσώπησης και διαμεσολάβησης, το σαμποτάζ των δομών πλήξης και κατάθλιψης στην παραγωγή την αναπαραγωγή και την κυκλοφορία των σημείων και της πληροφορίας: κύρια σε σχολεία και πανεπιστήμια, στις πλατείες και τις γειτονιές των πόλεων, και πολύ λιγότερο προς το παρόν στους εργασιακούς χώρους.

Σε αυτούς τα τελευταία χρόνια υπάρχει μία αύξηση της δημιουργίας πρωτοβάθμιων σωματείων, αλλά και αυτόνομων σωματείων βάσης κύρια σε επιχειρήσεις καινοτομίας, τηλεφωνίας και παροχής υπηρεσιών. Τα πρωτοβάθμια σωματεία ακολουθούν και οδηγούνται από δυνάμεις κυρίως αριστεριστών με σαφή προσανατολισμό σε πιο αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Όμως τείνουν κατά κύριο λόγο σε μία παραδοσιακή οικονομίστικη προσέγγιση του συνδικαλισμού χωρίς να υπερβαίνουν το κλασικό επίπεδο των διαπραγματεύσεων με το κράτος και τις επιχειρήσεις. Από την άλλη πλευρά τα αυτόνομα σωματεία προσανατολίζονται σε πιο ριζοσπαστικές παρεμβάσεις και ρήξεις στην καθημερινή ζωή των εργαζόμενων, με προσπάθεια μετατροπής τους σε κοινωνικούς χώρους συλλογικής ύπαρξης και θέσμησης. Συλλογικές κουζίνες, καταλήψεις χώρων εργασίας, κλπ είναι μερικές από τις πρακτικές τους.

Στη ανάδυση αυτή οι αυθόρμητες κραυγές του πλήθους των εργαζόμενων αγκαλιάζουν διάφορες πρωτοβουλίες αυτοοργάνωσης, βάζοντας την αλληλεγγύη και την αξιοπρέπεια τους πάνω από τις επιμέρους ταυτότητες. Στο κίνημα αυτό που ακόμα δεν έχει σαφή πολιτικά χαρακτηριστικά, παρατηρούμε μία αύξηση κομματιών του αριστερισμού, που προσπαθούν πιθανά να καρπωθούν κάποια πολιτική υπεραξία. Με την έκφραση αυτή δεν αναφερόμαστε στα πολλά μέλη των βάσεων

2 Χρησιμοποιώ τη λέξη κογκνιταριάτο μεταφέροντας στην ελληνική γλώσσα την έννοια cognitariat που ο Bifo χρησιμοποιεί θεωρώντας ότι υπάρχει μία έκδηλη πρόθεση να τονίσει την ύπαρξη ενός νέου κοινωνικού υποκειμένου – σε αντιστοιχία με το προλεταριάτο της βιομηχανικής εποχής.

των μικρο-κομμάτων της αριστεράς αλλά στις βασικές κεντρικές επιλογές των ηγεσιών τους, που μετά τα γεγονότα στις 20 Οκτώβρη φαίνεται να θέλουν τη λογική ενός μεγάλου μετώπου της αριστεράς με ηγεμόνα το ΚΚΕ. Θυμίζουμε ότι το ΚΚΕ αποφάσισε να διασφαλίσει την ομαλή λειτουργία του κοινοβουλίου, τη μέρα της ψήφισης ενός ακόμα νομοσχεδίου με στόχο τη λιτότητα, τη γενίκευση των ελαστικών σχέσεων εργασίας στο δημόσιο τομέα, την κατάργηση των συλλογικών διαπραγματεύσεων κλπ. Κατά τη διάρκεια της δεύτερης μέρας της γενικής απεργίας, παρατάχθηκε στρατιωτικά απέναντι στο μεγάλο πλήθος των απεργών, έχοντας πλάτη τη βουλή και τις αστυνομικές μονάδες καταστολής. Όταν η πορεία προσπάθησε να περάσει τις γραμμές του δέχτηκε την φονική επίθεση των κομματικών γραμμών και την καταστολή του ΠΑΜΕ. Όπως είναι ιστορικά σύνηθες η παραδοσιακή κομμουνιστική αριστερά, με επικεφαλής το ΚΚΕ υπονομεί, προβοκάρει με κάθε τρόπο τις προσπάθειες αυτοοργάνωσης του πλήθους.

Ένα νέο χαρακτηριστικό στοιχείο του κινήματος στον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό, που άρχισε να εμφανίζεται είναι η δημιουργία και των πρώτων δομές αυτοοργάνωσης πρωτίστως στον τομέα των υπηρεσιών: όπως τα αυτοδιαχειριζόμενα καφεενεία, τα κοινωνικά παντοπωλεία, ιατρεία κλπ., δίπλα ή ως εξέλιξη των μέχρι πρότινος αυτόνομων κοινωνικών κέντρων.

Αν εξαιρέσουμε την οργανωμένη παρέμβαση στους χώρους εργασίας, δεν υπάρχουν σαφή κοινωνικά χαρακτηριστικά των ανθρώπων που συμμετέχουν σε όλες αυτές τις διαδικασίες, επομένως δεν μπορούμε να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα για το αν και κατά πόσο δημιουργούνται οι συνθήκες νέων μορφών υποκειμενοποίησης και αυτοοργανωμένης τάξης της γνωστικής εργασίας, που υπερβαίνουν τις υπάρχουσες κυρίαρχες κοινωνικές δομές του σημειο-καπιταλισμού. Είναι ακόμα νωρίς. Όμως αν θεωρήσουμε ότι τα σχολεία και τα πανεπιστήμια, μετά και τις μεγάλες αναδιαρθρώσεις είναι τα κομβικά σημεία των παγκόσμιων δυνητικών εργοστασίων γνωστικής εργασίας τότε ίσως εστιάζοντας στους αγώνες τους πάρουμε μια μυρωδιά του μέλλοντος.

Το Γνωστικό προλεταριάτο – κογκνιταριάτο σε σχολεία και πανεπιστήμια.

Το καλοκαίρι του 2011 η σοσιαλιστική κυβέρνηση προσπάθησε και τελικά κατάφερε να νομοθετήσει παρά τις καταλήψεις και κινητοποιήσεις χιλιάδων φοιτητών, το νόμο για την προσαρμογή των πανεπιστημίων στη συνθήκη της Μπολόνια. Εάν υποθέσουμε ότι οι συνελεύσεις των φοιτητών είναι μία βασική στιγμή της ανάδυσης τους ως κομμάτι της συλλογικής διάνοησης του κογκνιταριάτου, τότε παρατηρώντας τις αποφάσεις τους θα μπορούσαμε να ιχνηλατήσουμε τη δυνητική ανάδυση ακριβώς αυτού του υποκειμένου. Στην Ελλάδα η παρατήρηση του φοιτητικού κινήματος έχει και μία επιπλέον σημασία λόγω της έντονης ριζοσπαστικοποίησης του από την εποχή της χούντας και μετά, “ριζοσπαστικοποίηση” που θα λέγαμε ότι εδώ και μία εικοσαετία μετατράπηκε σε δομικό χαρακτηριστικό γνώρισμα, της γραφειοκρατικής δομής των πανεπιστημίων.

Στο μεγαλύτερο αριθμό των γενικών συνελεύσεων, όπως είναι φυσικό υπάρχει μία σαφής άρνηση του νόμου της απορρύθμισης των πανεπιστημίων. Η άρνηση αυτή όμως συνοδεύεται από μία σαφέστερη ακόμα επιλογή υπεράσπισης του μοντέλου οργάνωσης των πανεπιστημίων που κυριάρχησε στην εποχή του φορντισμού. Ο κεντρικός ενιαίος κρατικός σχεδιασμός της πανεπιστημιακής οργάνωσης, είναι το κύριο ζητούμενο της πλειοψηφίας των συνελεύσεων τόσο στο επίπεδο των προγραμμάτων σπουδών όσο και στο επίπεδο της οικονομικής υποστήριξης των πανεπιστημίων. Στις αποφάσεις τα πανεπιστήμια θεωρούνται τα εργαλεία που συνδέουν το άτομα με την παραγωγική διαδικασία, την παραγωγική και πνευματική ανάπτυξη του λαού της χώρας. Αυτή η φαντασιακή σημειολογία της αταξικής έννοιας του λαού υποδηλώνει την αδυναμία από την πλευρά του φοιτητικού κινήματος να αναγνωρίσει τη σταδιακή δημιουργία ενός νέου στρώματος εργασίας, η οποία συνδέεται με τα δίκτυα της συσσώρευσης σε παγκόσμιο επίπεδο και την κοινωνία των δικτύων, αυτού δηλαδή που εμείς εντοπίζουμε ως κογκνιταριάτο.

Από την άλλη πλευρά οι εγχειρηματοποιήσεις των συνελεύσεων στην πλειοψηφία τους πάντα δηλώνουν φανερά ή άδηλα, μία αριστερίζουσα λογική δημιουργίας μετώπων με τον λαό, ή το προλεταριάτο της χώρας, τονίζοντας θα μπορούσαμε να πούμε την αδυναμία συνειδητοποίησης,

της θέσης των φοιτητών ως ενεργού κομματιού της συσσωρευτικής διαδικασίας, τόσο στο επίπεδο της υλικής όσο και της άυλης παραγωγής (στους τομείς της έρευνας, της καινοτομίας, της παραγωγής λόγου και νέων σημείων κατανάλωσης και θεάματος για τον παγκόσμιο σημειο-καπιταλισμό). Τέλος γενικά στο επίπεδο των αποφάσεων αλλά και των πρακτικών των ίδιων των φοιτητών, για τη μετα-καπιταλιστική καθημερινή ζωή δεν προεικονίζεται η διάθεση και το φαντασιακό της δυνατότητας δημιουργίας νέων αυτόνομων χώρων οργάνωσης της γνώσης, οι οποίοι δεν θα συνδέονται με μία στείρα αναπαραγωγή της τυπικής σχέσης κεφάλαιου – εργασίας και που μέσω της άρνησης της θα επιθυμεί τη δημιουργία νέων κοινωνικών σχέσεων με την κατάργηση όλων των διαμεσολαβήσεων, και την ανάδυση της αμεσότητας των αυτοοργανωμένων σχέσεων μάθησης.

Η αλήθεια είναι ότι δεν γνωρίζουμε τις πολλαπλές πιθανές καθημερινές διαδικασίες αυτοθέσμησης των υποκειμένων στους πανεπιστημιακούς χώρους. Πέρα από τις αποφάσεις των συνελεύσεων των φοιτητών υπάρχουν και καθημερινές πρακτικές ρήξης με το κυρίαρχο τρόπο οργάνωσης των πανεπιστημίων, και ίσως τον υπερβαίνουν μέσω της μερικής ή ολικής πιθανά καταστροφής των σχέσεων και της δημιουργίας νέων. Για παράδειγμα στο τμήμα Φυσικής του Πανεπιστημίου Κρήτης η συνέλευση των φοιτητών απάντησε στον εκβιασμό και την αυθαιρεσία των καθηγητών, που αρνιόταν να κάνουν μάθημα, με την αυτοδιαχείριση των εισηγήσεων, όπου παλιότεροι φοιτητές δίδασκαν σε νεώτερους. Παράλληλα ολοένα και περισσότερες αυτόνομες ομάδες ή κινήσεις κογκνιτάρων [φοιτητών] δημιουργούνται μέσα στα πανεπιστήμια. Κινήσεις αυτού του είδους είναι σημεία ενός νέου φαντασιακού που δυνητικά ίσως αναδύεται στα πλαίσια των καθημερινών σχέσεων των πανεπιστημίων.

Στα σχολεία από την άλλη πλευρά, οι μαθητές περιορίζονται μάλλον σε ένα απλό σαμποτάρισμα της εκπαιδευτικής μηχανής, μέσω των καταλήψεων, συνήθως χωρίς προοπτική σύνδεσης του αγώνα τους με την κατάσταση της σύγχρονης γνωστικής εργασίας. Τα αιτήματα τους περιορίζονται σε βασικές λειτουργικές και οργανωτικές δυσλειτουργίες του εκπαιδευτικού συστήματος όπως η έλλειψη βιβλίων, καθηγητών, κλπ και δεν απλώνονται σε μία πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση του σχολικού θεσμού, ως παράγοντα αναπαραγωγής των σχέσεων κυριαρχίας, στην εποχή της ελαστικής συσσώρευσης και του σημειο-καπιταλισμού. Φυσικά δεν περιμένει κανείς από τους έφηβους της ελληνικής επικράτειας που βιάζονται σωματικά για 12 χρόνια στα σχολικά κελιά να αποκτήσουν συνείδηση της θέσης τους, στα πλαίσια του παγκόσμιου δικτύου.

Τέλος ο κλάδος των δασκάλων και των καθηγητών στον κρατικό τομέα της εκπαίδευσης οργανώνεται κύρια γύρω από μία στείρα οικονομίστικη λογική, που θεωρεί τα συνδικάτα ως όργανα προώθησης της συνδικαλιστικής πάλης, και όχι ως τόπους ριζοσπαστικοποίησης και δημιουργίας νέων κοινωνικών χώρων, όπου οι εργαζόμενοι θα δημιουργούν τις συνθήκες για την υπέρβαση του καπιταλισμού. Οι καθηγητές περιορίζονται σε μία στείρα αναπαραγωγή του φορντικού λόγου των προηγούμενων χρόνων. Διασφάλιση των θέσεων εργασίας, αύξηση μισθών, κρατική υγεία, σύνταξη είναι μερικοί από τους άξονες των αιτημάτων τους. Δεν διακρίνεται κάποια διάθεση για συλλογική αυτοθέσμηση νέων σχέσεων μάθησης, μέσα κι έξω από τα σχολεία του κράτους, οι οποίες θα αμφισβητούν έμπρακτα το σύστημα εκπαίδευσης, και θα προσανατολίζονται προς μία διαρκή ελεύθερη μάθηση με στόχο τη δημιουργία αυτόνομων ανθρώπων, που θα επιθυμούν την απελευθέρωση τους από το βασίλειο των αναγκών και της απόθησης των επιθυμιών.

Τι να υπερβούμε;

Όπως όλοι ξέρουμε δεν υπάρχουν συνταγές επιτυχίας σε ένα κίνημα το οποίο αυτοπροσδιορίζεται. Αυτό γιατί οποιαδήποτε μορφή παρακίνησης μπορεί να καταστείλει τόσο το φαντασιακό των ενεργών υποκειμένων, όσο και την καθημερινή τους επαφή με τον κόσμο της πολλαπλότητας των μοναδικότητων τους. Όμως θα μπορούσε να τεθεί το ερώτημα πώς επιτυγχάνεται η διαδικασία της άρνησης της υποκειμενοποίησης στα δίκτυα του σημειοκαπιταλισμού και η δημιουργία νέων μορφών υποκειμενοποίησης που υπερβαίνουν μέσω νέων γραμμών διαφυγής το σύστημα. Θα μπορούσαμε να περιγράψουμε κάποια βασικά χαρακτηριστικά μίας μηχανής πολέμου, που μορφοκλασμάτωναυτόνομα, στοχεύοντας στην

αντιεραρχική, αντιεμπορευματική, αντικαπιταλιστική και αντικρατική οργάνωση της μετακαπιταλιστικής κοινωνίας. Σίγουρα οι μηχανές αυτές οφείλουν να χτιστούν σε όλα τα επίπεδα της πολλαπλής κοινωνικής θέσμησης, να στηθούν στα κομβικά σημεία του καθημερινού πολιτισμού προκειμένου να δημιουργήσουν το πλαίσιο της απελευθέρωσης των κογκνιτάρων. Σίγουρο επίσης είναι ότι δεν φτάνει μόνο η ετερόνομη ανάδυση τους στα πλαίσια της άρνησης των κυρίαρχων λόγων, αλλά οφείλουν να χτίσουν νέους υπερβατικούς του κυρίαρχου τρόπου οργάνωσης της καθημερινότητας μας.

Είναι φανερό ότι ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός εισέρχεται στη νέα δεκαετία με ένα τεράστιο κοινωνικό δυναμικό, που αναδύεται μέσα από την μεγέθυνση της γνωστικής εργασίας. Παράλληλα κράτος και κεφάλαιο πέτυχαν με τις πολιτικές απορρύθμισης, να εξατομικεύσουν κατακερματίζοντας σε σημεία καριέρας τους νέους προλετάρους, μετατρέποντας τους σε πρεκάριους των δικτύων. Το θέμα είναι πώς οι γνωστικοί πρεκάριοι θα αναλάβουν να κατασκευάσουν εκείνες τις δομές πέρα από συνδικάτα, το κράτος, τα κόμματα, τις παραδοσιακές αφηγήσεις, που θα τους επιτρέψουν το άλμα στην ελευθερία. Αυτό δεν μπορεί να χτιστεί από πάνω προς κάτω, αλλά πρέπει να στραφεί σε μία σύνδεση των χώρων της μάθησης με τις τοπικές συνελεύσεις κατοίκων-πολιτών προκειμένου να εγγυηθούν αλληλέγγυα την νέα κοινωνία, της αυτάρκειας, της αυτονομίας, και της άμεσης δημοκρατίας. Χρειάζεται να δημιουργηθούν νέες δομές, οι οποίες να αναδεικνύουν τη δυνατότητα μίας νέας κοινωνικής θέσμησης, όπου οι κογκνιτάριοι απελευθερώνονται από τη σχέση εξάρτησης κεφαλαίου-εργασίας, μέσω της άρνησης της αλλά και την παράλληλη δημιουργία μορφοκλασμάτων αυτοοργάνωσης του συνόλου της καθημερινής ζωής.

Στον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό κυκλοφορούν πλέον ροές νέων σημειολογικών ρήξεων, με βασικό χαρακτηριστικό την αμεσότητα της κοινωνικής δημιουργίας, πέρα από οποιαδήποτε μορφή διαμεσολάβησης. Αυτές τις ροές προσπαθούν τα κόμματα, πολιτικές κινήσεις, πολιτικοί ανθύπατοι του καθεστώτος να ενσωματώσουν στις γραμμές τους πλασάροντας την ιδέα μίας κουτσερεμένης “άμεσης δημοκρατίας”. Προς το παρόν οι ροές αυτές συναντιούνται πλέον σε πιο αποκεντρωμένες μορφές ενσυναίσθησης όπως οι συνελεύσεις γειτονιάς ή κοινωνικά κέντρα. Το 1 εκατομμύριο των ανέργων με το τεράστιο αριθμό των γνωστικών πρεκάρων αποτελούν μία δύναμη που βρίσκεται στην κόψη του χάρου του σημειοκαπιταλισμού, αφού από κοινού τοποθετούνται στα όρια της σχέσης εργασίας-κεφαλαίου. Είναι δυνατό αυτοί να φαντασθούν αυτή την πιθανότητα; Μπορούν να υπερβούν την κουλτούρα της συνδεσιμότητας και να επαναπροσδιορίσουν σχέσεις άμεσης σύζευξης με τον Άλλον; Υπάρχουν εκείνες οι συνθήκες που θα μας οδηγήσουν σε γραμμές διαφυγής από το καθεστώς του κυβερνητικού κόσμου; Είμαστε σε ένα σταυροδρόμι και αυτή είναι μάλλον είναι μία δυνητική επιλογή και όχι αντικειμενική ενεργή προοπτική.

Η πραγματικότητα είναι ότι και στον ελληνικό κοινωνικό σχηματισμό όλη τη δεκαετία του 90 και μέχρι και τους ολυμπιακούς του 2004 οι κογκνιτάριοι αποτέλεσαν μέρος του συμβολαίου μεταξύ κεφαλαίου και γνωστικής εργασίας, συμμετέχοντας στη σύνδεση της επικράτειας με το παγκόσμιο δίκτυο. Επίσης μεγάλο μέρος του εν δυνάμει παραγωγικού δυναμικού – μαθητών και σπουδαστών – επέλεξαν το δρόμο των σπουδών στη βάση της σημειολογικής αυτής κυρίαρχης αντίληψης για επαγγέλματα που έχουν “μερίδιο” στη διαχείριση του πλούτου της χώρας, κύρια σε τομείς όπως η ιατρική, τα οικονομικά, νομικές επιστήμες. Στο σύνολο των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων αλλά και σε κάθε λειτουργία κοινωνικού θεσμού η οικονομική ορθολογικότητα, ο κυρίαρχος λόγος της νεωτερικότητας μονοπώλησε σημειολογικά το λόγο και το βίωμα τους. Τα πάντα ως στόχο είχαν την οικονομική ανάπτυξη και την ευημερία ατόμων, ομάδων, και κοινωνίας.

Η απορρύθμιση του κράτους πρόνοιας, και η μετατροπή των σχολείων και των πανεπιστημίων σε εργαστήρια παραγωγής υποταγμένων πρεκάρων, των νέων πειθαρχικών κυβερνοσωμάτων στη διακυβέρνηση της πολυπλοκότητας, η μετατροπή της έρευνας και της καινοτομίας σε εργαλείο ανάπτυξης και εμπόρευμα αλληλοδιεισδύουν με όλα τα επίπεδα της καθημερινής ζωής, που ηνιοχείται στην υπερέκφραση του just do it.

Εμείς η αναδυόμενη τάξη των κογκνιτάρων, αρνούμαστε πλέον τόσο την εργασία όσο και την υπερσυσσωρευμένη πληροφορία για περισσότερη χαρά, στις άμεσες ενσώματες σχέσεις μας.

Περισσότερος έρωτας, περισσότερο πιστό, περισσότερο τεμπελιά με στόχο την καθημερινή μας ευτυχία, όπου η διαφορετικότητα και η πολλαπλότητα των μοναδικών ατόμων και των συλλογικοτήτων θα αλληλοτροφοδοτούν την απελευθέρωση των επιθυμιών μας. Στην κατεύθυνση αυτή ο νους της νέας εργατικής αναδυόμενης τάξης, οφείλει να κατευθυνθεί, προκειμένου να απαλλάξουμε την ανθρωπότητα από το βασίλειο της ανάγκης και το κάτεργο της υποταγμένης επιθυμίας στις δομές του σημειοκαπιταλισμού.